

Pars Tertia.

DE PRAECEPTIS DECALOGI.

I.
Decalogus legum
omnium
summa.

Decalogum, legum omnium summam, et epitomen esse, sanctus Augustinus litteris commendavit: Cum multa locutus sit Dominus, duæ tamen tantum tabulæ dantur Moysi lapideæ, quæ dicuntur tabulæ testimonii futuri in arca; nimirum cetera omnia, quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quærantur, ut recte intelligantur. Quo modo hæc ipsa rursus decem præcepta ex duobus illis, dilectionis scilicet Dei, et proximi, in quibus tota lex pendet, et Prophetæ.¹

2.
Decalogi
meditatio
Parocho
necessaria
tum ad
docendum,

tum ad
confessoris
munus
exercendum.

Itaque cum sit totius legis summa, Pastores oportet in ejus contemplatione die, noctuque versari; non ut vitam suam modo ad hanc normam componant, sed etiam ut populum sibi creditum in lege Domini erudiant. Nam labia Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est;² quod ad Pastores novæ legis maxime pertinet, qui Deo propiores, a claritate in claritatem transformari debent, tanquam a Domini spiritu:³ et cum eos lucis nomine nuncupavit Christus dominus,⁴ propriæ sunt illorum partes, ut sint lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditores insipientum, magistri infantium;⁵ et, si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, ipsi, qui spirituales sunt, hujusmodi instruant.⁶ In confessionibus etiam judicis personam sustinent, ac pro genere, et modo peccatorum sententiam ferunt; quare nisi suam sibi inscientiam, nisi aliis etiam esse fraudi velint, in eo sint, necesse est, quam vigilantissimi, et in divinorum præceptorum interpretatione exercitatissimi, ut ad hanc divinam regulam, de quacumque et actione, et officii prætermissione iudicium

¹ Super Ex. quæst. 140. — ² Mal. II. 7. — ³ 2. Cor. III. 17. — ⁴ Matt. V. 14. — ⁵ Rom. II. 19. — ⁶ Gal. VI. 1.

facere possint; et, ut est apud Apostolum, sanam doctrinam tradant,¹ id est, quæ nullum contineat errorem, et animorum morbis, quæ sunt peccata, medeatur; ut sit populus Deo acceptus, sectator bonorum operum.²

JAM vero, in hujuscemodi tractationibus ea Pastor sibi, et aliis proponat, quibus legi parendum esse persuadeat.

Inter cetera autem, quæ animos hominum ad hujus legis jussa servanda possunt impellere, illud maximam vim habet, Deum esse hujus legis auctorem; quamvis enim per angelos data esse dicatur,³ nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse legis auctorem; cujus rei satis amplum testimonium præbent non solum ipsius legislatoris verba, quæ paulo post explicabuntur, sed infinita pœne Scripturarum loca, quæ Pastoribus facile occurrent. Nemo enim est, quin sibi a Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum a malo, honestum a turpi, justum ab injusto possit discernere; cujus vis, et ratio legis cum ab ea, quæ scripta est, diversa non sit; quis est, qui ut intimæ sic scriptæ legis auctorem Deum negare audeat. Hanc igitur divinam lucem pene jam pravis moribus, et diuturna perversitate obscuratam, cum Deus Moysi legem dedit, eam potius illustriorem reddidisse, quam novam tulisse, docendum est; ne forte, cum populus audit legi Moysis derogatum esse, putet his legibus se non teneri. Certissimum enim est, non propterea his præceptis parendum esse, quod per Moysen data sunt, sed quod omnium animis ingenita, et per Christum dominum explicata sunt, et confirmata. Juvabit tamen plurimum, et ad persuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum esse, qui legem tulit; de cujus sapientia, et æquitate dubitare non possumus, nec ejus infinitam vim, atque potentiam effugere. Quare cum per prophetas Deus juberet servari legem, dicebat se dominum Deum esse; et in ipso Decalogi exordio: Ego sum Dominus Deus tuus;⁵ et alibi: Si Dominus ego sum, ubi est timor meus?⁶ Non solum autem excitabit fidelium animos ad servanda Dei præcepta, sed ad gratiarum etiam actionem, quod suam Deum, quæ salutem nostram

Motiva
decalo-
gum
observan-
di sedulo
proponen-
da:

Domini
Dei, legis
auctoris,
majestas,

¹ 2. Tim. IV. 3. — ² Tit. II. 14. — ³ Gal. III. 19. — ⁴ Ez. XX. 7; Os. XIII. 4. — ⁵ Ex. XX. 2. — ⁶ Mal. I. 6.

contineret, voluntatem explicarit. Quare non uno loco scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, ut suam dignitatem, ac Domini beneficentiam cognoscat, veluti in Deuteronomio : Hæc est, inquit, vestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes universi præcepta hæc, dicant : En populus sapiens et intelligens, gens magna;¹ et rursus in Psalmo : Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis.²

4. *modus quo lex data est,* Verum si Parochus rationem præterea latæ legis ex Scripturæ auctoritate demonstrarit, facile intelligent fideles, quam pie, ac suppliciter acceptam Dei legem colere oporteat; tri-duo enim antequam ferretur lex, Dei jussu dictum est omnibus, ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, quo sanctiores ac paratiores essent ad accipiendam legem; ut ad diem tertium adessent; deinde, cum ad montem essent adducti, unde Dominus illis per Moysen leges erat laturus, uni Moysi dictum est, ut in montem ascenderet : quo Deus maxima cum majestate venit, et locum tonitruis, fulgoribus, igne, densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyse cepit, eique leges dedit;³ quod divina sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi nos ut moneret, casto, humili-que animo legem Domini accipiendam esse : quod si præcepta negligere-mus, paratas nobis a divina justitia pœnas imminere.

5. *facilitas eam observandi,* Quin etiam, legis jussa difficultatem non habere, ostendat Parochus, quod vel una hac ratione ex sancto Augustino docere poterit, cum dicit : Qui, quæso, dicitur impossibile esse homini amare, amare, inquam, creatorem beneficum, patrem amantissimum, deinde etiam et carnem suam in fratribus suis? at vero qui diligit, legem implevit.⁴ Quare Joannes Apostolus, præcepta Dei gravia non esse, aperte testatur;⁵ nihil enim justius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teste B. Bernardo, exigi potuisset.⁶ Quamobrem summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus : Quid est homo, quod amari te ab eo vis? et si non faciat, ingentes minaris pœnas? an non satis magna hæc est, si non diligam te?⁷

¹ Deut. IV. 6. — ² Psal. CXLVII. 10. — ³ Exod. XIX. 10. — ⁴ De mor. Eccl. XXV. : cfr. In 1. epist. Joan. VII, 7, VIII, 1, IX, 3. — ⁵ I. Joan. V. 3. — ⁶ Lib. de dilig. Deo. c. I. — ⁷ Conf. I. c. 5.

Quod si quis eam afferat excusationem, impediri se, quo minus Deum amet, infirmitate naturæ; docendum est, Deum, qui amorem requisivit, amoris vim inserere cordibus per Spiritum sanctum suum : hic autem Spiritus bonus petentibus a Patre cælesti datur :¹ ut merito sanctus Augustinus precatus sit : Da quod jubes, et jube quod vis.² Quia igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime post Christi domini mortem, per quam princeps hujus mundi ejectus est foras; non est, quod quisquam rei difficultate deterreatur; nihil enim est amanti difficile.

Præterea, ad eandem rem persuadendam plurimum valebit, si explicabitur, necessario legi obtemperandum esse, præsertim cum nostris temporibus non defuerint, qui, sive facilis, sive difficilis sit lex, ad salutem tamen nequaquam necessariam esse, impie, et magno ipsorum malo dicere non veriti sunt. Quorum nefariam, impiamque sententiam sacræ scripturæ testimoniis Parochus confutabit, ejusdem maxime Apostoli, cujus illi auctoritate impietatem suam tueri conantur. Quid igitur ait Apostolus? non præputium, non circumcisionem quidquam esse, sed observationem mandatorum Dei.³ Quod vero eandem sententiam alibi repetit, et novam creaturam in Christo tantum dicit valere,⁴ intelligimus plane eam novam creaturam in Christo dicere, qui mandata Dei observat. Is enim, qui habet mandata Dei, ac servat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Joannem : Si quis diligit me, sermonem meum servabit.⁵ Nam etsi justificari potest homo, et ex impio fieri pius, antequam singula legis præcepta externis actionibus impleat; tamen fieri non potest, ut qui per ætatem ratione uti queat, ex impio fiat justus, nisi animum habeat paratum ad omnia præcepta Dei servanda.

Ad extremum vero, ne quid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, ut legem servet, quam sint ejus uberes suavesque fructus, demonstrabit : quod facile poterit ex iis, quæ Psalmo decimo octavo scripta sunt, probare; in eo enim legis Dei laudes celebrantur : quarum hæc est vel maxima, quæ Dei gloriam, et majestatem multo amplius explicat, quam decore suo, atque ordine faciant ipsa

¹ Luc. XI. 13. — ² 10. Conf. X. 29. 31. et 37. De bono persev. XX. 53. — I. Cor. VII. 19. — ⁴ Gal. VI. 15. — ⁵ Joan. XIV. 21.

6. *observandi necessitas,*

7. *observationis utilitas ac fructus.*

cælestia corpora : quæ ut omnes quamvis barbaras nationes in sui admirationem rapiunt, ita efficiunt, ut rerum omnium opificis, et conditoris gloriam, sapientiam, ac potentiam agnoscant. Ac lex quidem Domini convertit animas ad Deum;¹ agnoscentes enim vias ejus, et Dei sanctissimam voluntatem per legem, convertimus pedes nostros in vias Domini. At quia soli timentes Deum vere sapientes sunt, hoc illi deinceps tribuit, ut sapientiam præstet parvulis. Hinc veris gaudiis, et mysteriorum divinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, et præmiis, et in hac vita, et in futuro sæculo illi cumulantur, qui Dei legem observant. Nec vero tam nostræ utilitatis gratia, quam Dei causa, nobis est servanda lex, qui suam hominum generi in lege voluntatem aperuit : quam cum ceteræ creaturæ sequantur, hominem ipsum eandem sequi multo est æquius. Ne id quidem silentio prætereundum est, vel in hoc maxime suam in nos Deum clementiam, et summæ bonitatis divitias ostendisse; quod cum sine ullo præmio nos potuisset, ut suæ gloriæ serviremus, cogere; voluit tamen suam gloriam cum utilitate nostra conjungere; ut quod homini utile, idem esset Deo gloriosum; quoniam igitur id maximum et præclarissimum est, docebit Parochus, ut a Propheta ultimo loco dictum est, in custodiendis illis retributionem multam esse.² Non enim tantum illæ nobis benedictiones promissæ sunt, quæ ad terrenam magis felicitatem spectare videbantur, ut benedicti simus in civitate, benedicti in agro;³ sed copiosa merces in cælis,⁴ et mensura bona, conferta, coagitata, et supereffluens proposita est,⁵ quam piis et justis actionibus meremur divinæ misericordiæ adjumento.

8.
Verba quibus lex promulgata est, et populi Israelitici historia diligenter explicanda.

QUAMVIS hæc lex Judæis in monte a Domino data fuerit; tamen, quoniam natura omnium mentibus multo ante impressa, et consignata erat, atque ob eam rem Deus universos homines illi perpetuo parere voluit, plurimum proderit verba illa, quibus, Moyse ministro, atque interprete, Hebræis promulgata est, et populi Israelitici historiam, quæ mysteriorum est plena, diligenter explicare.

¹ Psal. XVIII. 8. — ² Psal. XVIII. 12. — ³ Deut. XXVIII. 3. — ⁴ Matth. V. 12. — ⁵ Luc. VI. 38.

Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quæ sub cælo erant, unam Deum delegisse, quæ ortum habuit ab Abraham, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam : cujus possessionem cum ei pollicitus esset, tamen et ille, et posteri ejus amplius quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promissam terram incolerent; in qua quidem peregrinatione numquam eorum curam dimisit; transibant quidem illi de gente in gentem, et de regno ad populum alterum;¹ sed nullam umquam illis injuriam fieri passus est; imo vero in reges animadvertit; priusquam autem in Ægyptum descenderent, virum præmisit, cujus prudentia et illi, et Ægyptii fame liberarentur. In Ægypto vero illos ea benignitate complexus est, ut repugnante, et incumbente ad illorum perniciem Pharaone, mirum in modum auferentur; et cum valde affligerentur, ac tanquam servi durissime tractarentur, ducem Moysen excitavit, qui eos in manu potenti educeret; hujus præcipue liberationis, initio legis meminit Dominus his verbis :

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo servitutis.

Ex his vero illud maxime Parochus animadvertendum est, unam ex universis nationibus a Deo delectam esse, quam populum vocaret suum, et cui se cognoscendum, et colendum præberet; non quod ceteras justitia, aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus;² sed quod ipsi Deo sic placuit, potius ut gentem exiguam, et inopem auferet, et locupletaret, quo ejus potentia, et bonitas notior apud omnes esset, et illustrior. Cum igitur ea esset illorum hominum conditio, iis conglutinatus est, et hos amavit : ita ut cum esset Dominus cæli et terræ, non confunderetur vocari Deus eorum,³ quo ceteras gentes ad æmulationem provocaret, ut, perspecta Israelitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei cultum sese conferrent : quemadmodum etiam Paulus testatur,⁴ se, gentium felicitate proposita, et vera Dei cognitione, qua eas instruxerat, ad æmulationem carnem suam provocare.

¹ Psal. CIV. 13. — ² Dent. VII. 7. — ³ Deut. X. 15. — ⁴ Rom. XI. 14.

9.
Abrahæ electio et divina in eum providentia.

10.
Electio ratio sola Dei benignitas.

II. Deinde fideles docebit, Deum Hebræos patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima servitute premi, divexarique permisisse ob eam rem, ut doceremur, amicos Dei fieri, non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris; itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, si nihil omnino nobis sit commune cum mundo : tum vero, ut ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto feliciores demum sint ii, qui Deo, quam qui mundo serviunt : cujus rei nos scriptura commonet; inquit enim : Verumtamen servient eis, ut sciant distantiam servitutis meæ, et servitutis regni terrarum.¹

12. Præterea, explicabit, post amplius quadringentis annis Deum promissa præstitisse, ut ille populus fide, ac speraleretur. Alumnos enim suos Deus a se perpetuo pendere vult, atque in ejus bonitate omnem spem suam collocare, ut in primi præcepti explicatione dicitur.

13. Postremo, locum, ac tempus notabit, quibus hanc legem populus Israel a Deo accepit; nempe postquam educus ex Ægypto in desertum venit, ut beneficii recentis memoria allectus, et loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem aptior redderetur : homines enim iis maxime devinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt, atque ad Dei præsidium confugiunt, cum se omni spe humana destitutos esse agnoscunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam cælestem doctrinam eo propensiores esse, quo se magis a mundi illecebris, et carnis voluptatibus abstraxerint; sicut per Prophetam scriptum est : Quem docebit scientiam, et quem intelligere faciet auditum? ab lactatos a lacte, avulsos ab uberibus.²

14. Enitatur itaque Parochus, et, quantum potest, efficiat, ut fidelis populus hæc verba semper in animo habeat : Ego sum Dominus Deus tuus; ex quibus intelligent, legislatorem se habere creatorem a quo et conditi sunt, et conservantur : jureque illud usurpent : Ipse est Dominus Deus noster, et nos populus pascuæ ejus, et oves manus ejus.³ Quorum verborum vehemens, et frequens admonitio eam vim habebit, ut ad legem colendam fideles promptiores reddantur, et a peccatis absterneant.

¹ 2. Paral. XII. 8. — ² Isa. XXVIII. 9. — ³ Psal. XCIV. 7.

Quod autem sequitur : Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis; etsi Judæis tantum videtur convenire, Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, si interiorum salutis universæ rationem spectemus, multo magis ad Christianos homines pertinet; qui non ex Ægyptiaca servitute, sed e peccati regione, et potestate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis suæ translati sunt;¹ cujus beneficii magnitudinem intuens Hieremias prædixit illud : Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicetur ultra : Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti, sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra aquilonis, et de universis terris, ad quas ejeci eos: et reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam pisces multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos : et quæ sequuntur.² Pater enim indulgentissimus per filium suum filios, qui erant dispersi, congregavit in unum;³ ut jam non ut servi peccato, sed justitiæ, serviamus illi in sanctitate, et justitia coram ipso omnibus diebus nostris.⁴ Quare fideles omnibus tentationibus tanquam clypeum opponent illud Apostoli : Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivimus in illo?⁵ jam non sumus nostri, sed ejus, qui pro nobis mortuus est, et resurrexit. Ipse est dominus Deus noster, qui nos suo sanguine sibi acquisivit; quomodo peccare poterimus in dominum Deum nostrum? ipsumque iterum cruci affigere? Ut igitur vere liberi, et ea quidem libertate, qua nos Christus liberavit, sicut exhibueramus membra nostra servire injustitiæ, ita exhibeamus servire justitiæ in sanctificationem.

¹ Col. I. 13. — ² Hier. c. XVI. 14. — ³ Joan. XI. 52. — ⁴ Luc. I. 74. —

⁵ Rom. VI. 2.